

လူမှုကွန်ယက်ပေါ်မှ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှု

Meta နှင့် ရိုဟင်ဂျာများအတွက် ပြန်လည်ကုစားမှု ရရှိပိုင်ခွင့်

Amnesty International သည် လူ့အခွင့်အရေးများကို အားလုံး ရရှိခံစားနိုင်ရေးအတွက် လူသားတိုင်းတွင်ရှိသော လူသားဆန်မှုကို နှိုးဆွလှုံ့ဆော်ပေးကာ ပြောင်းလဲမှုများအတွက် စည်းရုံး လှုပ်ရှားသည့် လူပုဂ္ဂိုလ် ၁၀ သန်းကျော် ပါဝင်သော လှုပ်ရှားမှုတစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့၏ မျှော်မှန်းချက်မှာ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းရှိ အာဏာရှိသူများအနေဖြင့် ကတိကဝတ်တည်ပြီး နိုင်ငံတကာဥပဒေကို လေးစားလိုက်နာကာ တာဝန်ခံမှုရှိရန် ဖြစ်ပါသည်။ ကျွန်ုပ်တို့သည် မည်သည့်အစိုးရ၊ မည်သည့် နိုင်ငံရေးအယူအဆ၊ မည်သည့် စီးပွားရေး အကျိုးစီးပွား သို့မဟုတ် မည်သည့် ဘာသာရေး အကျိုးစီးပွား နှင့်မဆို အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်ပြီး အဖွဲ့ဝင်များ နှင့် တစ်ဦးချင်းစီ၏ အလှူငွေ ထည့်ဝင်မှုများဖြင့် အဓိက ရန်ပုံငွေရရှိပါသည်။ နေရာတိုင်းရှိ လူသားအားလုံးနှင့် စည်းလုံးညီညွတ်မှုရှိပြီး စာနာရိုင်းပင်းမှုဖြင့် ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြင့် ကျွန်ုပ်တို့၏ လူ့အဖွဲ့အစည်းကို ပိုမိုကောင်းမွန်အောင် ပြောင်းလဲနိုင်မည်ဟု ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် ယုံကြည်ပါသည်။

© Amnesty International 2022
Except where otherwise noted, content in this document is licensed under a Creative Commons (attribution, non-commercial, no derivatives, international 4.0) licence.
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>
For more information please visit the permissions page on our website: www.amnesty.org
Where material is attributed to a copyright owner other than Amnesty International this material is not subject to the Creative Commons licence.
First published in 2022
by Amnesty International Ltd
Peter Benenson House, 1 Easton Street
London WC1X 0DW, UK

Cover image: © Tamara-Jade Kaz

Index: ASA 16/5933/2022
Original language: English

amnesty.org

ဝေါဟာရ အသုံးအနှုန်းများ

စကားလုံး	ရှင်းလင်းချက်
အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များ	“အယ်လ်ဂိုရစ်သမ် စနစ်များ” ဆိုသည်မှာ အရင်းအမြစ်များအား အထိရောက်ဆုံး အသုံးပြုသည့် သင်္ချာပညာရပ်ဆိုင်ရာ နည်းစနစ်များကို အသုံးပြုလေ့ရှိပြီး တစ်ခု သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပိုသော လုပ်ငန်းများ (ဥပမာ - အချက်အလက်များကို စုဆောင်းခြင်း၊ ပေါင်းစပ်ခြင်း၊ ရှင်းလင်းခြင်း၊ ခွဲခြားခြင်း နှင့် အမျိုးအစား သတ်မှတ်ခြင်း၊ ကောက်နုတ်ခြင်း၊ ရွေးချယ်ခြင်း၊ ဦးစားပေးသတ်မှတ်ခြင်း၊ အကြံပြုချက်များ ပြုလုပ်ခြင်း နှင့် ဆုံးဖြတ်ချက် ချမှတ်ခြင်း) ကို ဆောင်ရွက်ပေးသည့် အင်္ဂလိပ်စကားရင်းများ ဖြစ်ကြသည်။ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ် စနစ်များသည် ၎င်းတို့အား အသုံးပြုသည့် ဆက်တင်များအတွင်းရှိ ၎င်းတို့၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းရန် တစ်ခု သို့မဟုတ် ထို့ထက်ပိုသော အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များတွင် အခြေခံကာ လိုက်လျော ညီထွေဖြစ်သော ဝန်ဆောင်မှု အမြောက်အမြားကို ချက်ချင်း ဖန်တီးပေးနိုင်စေသည့် နည်းလမ်းတစ်ခုဖြင့် လုပ်ဆောင်ချက်များကို အလိုအလျောက် လုပ်ဆောင်ပေးပါသည်။ ¹
ဉာဏ်ရည်တူ သို့မဟုတ် “AI”	“ဉာဏ်ရည်တူ” သို့မဟုတ် “AI” ဟူသော ဝေါဟာရအတွက် အများလက်ခံထားကြသော အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက် တစ်စုံတစ်ရာ မရှိသေးပေ။ ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံးသည် အဆိုပါ ဝေါဟာရအား ကွန်ပျူတာစနစ်များအား အလိုအလျောက်သင်ကြားခြင်း (Machine learning) နှင့် လူသားများ၏ ဦးနှောက်နှင့် အာရုံကြောစနစ်ကို တုပဖန်တီးထားသည့် ကွန်ပျူတာစနစ်များအား အလိုအလျောက် သင်ကြားခြင်း (Deep learning) တို့အပါအဝင် ပုံမှန်အားဖြင့် လူသားများဖြင့် လုပ်ဆောင်ရသော သက်ဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများတွင် ကွန်ပျူတာများဖြင့် ဖြည့်စွက် အားဖြည့်နိုင်စေသည့် သို့မဟုတ် အစားထိုးနိုင်စေသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ နှင့် နည်းပညာများဆိုင်ရာ စုစည်းမှုတစ်ခုကို ရည်ညွှန်းရန် အသုံးပြုပါသည်။ ²
အကြောင်းအရာများကို စိစစ်ထိန်းချုပ်ခြင်း	“အကြောင်းအရာများကို စိစစ်ထိန်းချုပ်ခြင်း” ဆိုသည်မှာ လူမှုကွန်ရက်တစ်ခု အနေဖြင့် ၎င်းခွင့်ပြုထားသော ဖော်ပြချက်များ နှင့် တားမြစ်ထားသော ဖော်ပြချက်များနှင့်ပတ်သက်၍ ၎င်းချမှတ်ထားသည့် စည်းမျဉ်းများအား ကြပ်မတ်ခြင်း နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းကို ရည်ညွှန်းပါသည်။ ယင်းတွင် လူမှုကွန်ယက်၏ စည်းမျဉ်းများ အား ချိုးဖောက်သည့် အကြောင်းအရာများကို ဖော်ထုတ်ခြင်း၊ လျှော့ချခြင်း နှင့် ဖယ်ရှားခြင်းတို့ကဲ့သို့သော လုပ်ဆောင်ချက်များ ပါဝင်နိုင်ပါသည်။
FACEBOOK စာတမ်းများ	၂၀၂၁ ခုနှစ် အောက်တိုဘာလတွင် အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု ကွန်ဂရက်လွှတ်တော် သို့ Frances Haugen မှ ဖွင့်ချခဲ့သော Meta ၏ ကုမ္ပဏီအတွင်းရေး စာရွက်စာတမ်း များ စုစည်းမှုတစ်ခု။ ³
IIFMM	ကုလသမဂ္ဂ၏ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာအချက်အလက် ရှာဖွေရေးမစ်ရှင်
OECD လမ်းညွှန်ချက်များ	နိုင်ငံစုံအခြေစိုက် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအတွက် OECD လမ်းညွှန်ချက်များ
ကုလသမဂ္ဂ လမ်းညွှန် အခြေခံမူများ	ကုလသမဂ္ဂ စီးပွားရေး နှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ လမ်းညွှန်အခြေခံမူများ

¹ ဥရောပကောင်စီ၏ ဝန်ကြီးများကော်မတီ၊ “အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်စနစ်များ၏ လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် သက်ရောက်မှုများနှင့် ပတ်သက်၍ အဖွဲ့ဝင်နိုင်ငံများထံသို့ ဝန်ကြီးများကော်မတီ၏ အကြံပြုချက် CM/Rec (2020) 1 ၏ နောက်ဆက်တွဲ”၊ ၂၀၂၀ ခုနှစ် ဧပြီလ ၈ ရက်၊ အပိုဒ်-က(၂)။
² ကုလသမဂ္ဂ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မဟာမင်းကြီးရုံး (OHCHR)၊ “ဒစ်ဂျစ်တယ်ခေတ်အတွင်း ကိုယ်ရေးလုံခြုံမှု ခံစားခွင့်”၊ ၂၀၂၁ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁၅ ရက်၊ A/HRC/48/31၊ အောက်ခြေမှတ်ချက် ၂။
³ Facebook စာတမ်းများနှင့်ပတ်သက်၍ နောက်ထပ်သိရှိလိုပါက <https://facebookpapers.com/> ကို ကြည့်ရှုပါ။

အစီရင်ခံစာ အကျဉ်းချုပ်

မြန်မာနိုင်ငံရှိ လုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များသည် ၂၀၁၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လမှ စတင်ကာ မြန်မာနိုင်ငံမြောက်ပိုင်း ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လူမျိုးတုံးသုတ်သင်ရေး စစ်ဆင်ရေးတစ်ခုကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ကလေးငယ်များအပါအဝင် ထောင်နှင့်ချီသော ရိုဟင်ဂျာများကို တရားဥပဒေမဲ့ သတ်ဖြတ်ခြင်း၊ ရိုဟင်ဂျာ အမျိုးသမီးများနှင့် မိန်းကလေးငယ်များကို အဓမ္မပြုကျင့်ခြင်းနှင့် အခြားလိင်ပိုင်းဆိုင်ရာ အကြမ်းဖက်မှုများ ကျူးလွန်ခြင်း၊ ထိန်းသိမ်းရေးစခန်းများရှိ ရိုဟင်ဂျာ အမျိုးသားများနှင့် ယောက်ျားလေးများကို ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်ခြင်း၊ နှင့် ရာနှင့်ချီသော ရိုဟင်ဂျာကျေးရွာများအား မီးရှို့ခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ထိုသို့သော အကြမ်းဖက်မှုများကြောင့် ပဋိပက္ခအခြေအနေ စတင်ခဲ့စဉ်က ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် နေထိုင်ကြသော ရိုဟင်ဂျာလူဦးရေ၏ ၈၀ ရာခိုင်နှုန်းကျော်ဖြစ်သော ရိုဟင်ဂျာ ၇၀၀,၀၀၀ ကျော်တို့သည် အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံဖြစ်သော ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံသို့ ထွက်ပြေးခဲ့ကြရပြီး အများစုတို့မှာ ယနေ့အချိန်အထိ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် နေထိုင်နေကြရဆဲဖြစ်ပါသည်။ စစ်ရာဇဝတ်မှုများ၊ လူသားမျိုးနွယ်အပေါ်ကျူးလွန်သည့် ရာဇဝတ်မှုများနှင့် လူမျိုးတုံး သတ်ဖြတ်မှုများအတွက် စစ်တပ်၏ အကြီးတန်းအရာရှိများကို စုံစမ်းစစ်ဆေးရန်နှင့် တရားစွဲဆိုရန် ကုလသမဂ္ဂ၏ မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ လွတ်လပ်သော နိုင်ငံတကာအချက်အလက်ရှာဖွေရေးမစ်ရှင် (IIFFMM) က တောင်းဆိုထား ပါသည်။

၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ကျူးလွန်ခဲ့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် လုပ်ရပ်များ မဖြစ်ပွားမီ လများနှင့် နှစ်များအတွင်း၌ Facebook လူမှုကွန်ယက် (Facebook Platform) သည် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ခါးသီးသော ရိုဟင်ဂျာဆန့်ကျင်ရေး အကြောင်းအရာများဖြင့် ပဲ့တင်ထပ်နေခဲ့သည်။ မြန်မာစစ်တပ်နှင့် အစွန်းရောက် ဗုဒ္ဓဘာသာ အမျိုးသားရေးဝါဒီအဖွဲ့များနှင့် ဆက်စပ်နေသော ပုဂ္ဂိုလ်များသည် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ပစ်မှတ်ထားသည့် လှုံ့ဆော်မှုများဖြင့် Facebook လူမှုကွန်ယက်ကို စနစ်တကျ ဖုံးလွှမ်းစေခဲ့ပြီး မွတ်စ်လင်မံများသည် မြန်မာနိုင်ငံကို ဝါးမြိုတော့မည်ဖြစ်ကြောင်း မဟုတ်မမှန် သတင်းများဖြင့် သွေးထိုးကာ ရိုဟင်ဂျာများအား လူထုကနိမ့်ကျသော ကျူးကျော်သူများအဖြစ် ပုံဖော်ရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ ၎င်းတို့သည် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် မုန်းတီးမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် သွေးထိုးလှုံ့ဆော်သော သတင်းစကားများကို အမြောက်အမြား ဖြန့်ဝေခြင်းဖြင့် အကြမ်းဖက်မှုနှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို လှုံ့ဆော်ကာ ကာလရှည်ကြာ

ရှိလာခဲ့သည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို မီးလောင်ရာ ဓာတ်ဆီလောင်းသကဲ့သို့ အစုလိုက်အပြုံလိုက် အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားနိုင်သည့် အန္တရာယ်ကို သိသိသာသာ တိုးပွားစေခဲ့သည်။

ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များ ဖြစ်ပွားခဲ့ရာတွင် “လူမှုကွန်ရက်မီဒီယာများသည် အရေးပါသည့် အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့သည်” ဟု IFFMM က ကောက်ချက်ချခဲ့သည်။ ယင်းသည် “Facebook ဆိုသည်မှာ အင်တာနက်ဖြစ်သည်” ဟူ၍ပင် ဆိုနိုင်သည်အထိ တိုင်းပြည်အတွင်း Facebook လူမှုကွန်ယက်၏ လျင်မြန်စွာ ဩဇာလွှမ်းမိုးသက်ရောက်နေသည့် အခြေအနေတစ်ခု ဖြစ်ပွားခဲ့ခြင်းဖြစ်ပါသည်။ “Facebook ပို့စ်များ နှင့် သတင်းစကားများကြောင့် လက်တွေ့ဘဝတွင် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများ နှင့် အကြမ်းဖက်မှုများ ပေါ်ပေါက်လာစေခဲ့သည့် အတိုင်းအတာကို အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်စွာ စေ့စေ့စပ်စပ် စစ်ဆေးရမည်” ဟူ၍ IFFMM က အကြံပြုတင်ပြခဲ့သည်။ အဆိုပါ တိုက်တွန်းချက်နှင့်အညီ ယခုအစီရင်ခံစာသည် ၂၀၁၇ ခုနှစ်အတွင်း ရိုဟင်ဂျာများ အပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များအတွင်း (ထိုစဉ်က Facebook Inc. ဟု ခေါ်ဆိုခဲ့သော) Meta Systems Inc. မှ ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့သည့် အခန်းကဏ္ဍနှင့် ရိုဟင်ဂျာ အသိုင်းအဝိုင်းများ အတွက် ကုစားမှုပေးရန် Meta တွင် တာဝန်ရှိမှုတို့အပေါ် လူ့အခွင့်အရေးရှုထောင့်မှ အတွင်းကျကျ စိစစ်လေ့လာဖော်ပြထားသည့် ပထမဆုံးသော အစီရင်ခံစာတစ်စောင်ဖြစ်ပါသည်။

၎င်းတို့၏ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များအတွင်း Meta ကုမ္ပဏီ ၏ အရေးပါသော အခန်းကဏ္ဍကြောင့် Meta ထံမှ ထိရောက်သည့် ကုစားမှုတစ်ခု ရရှိနိုင်ရန် ၎င်းတို့၏ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်း၏ ကြိုးပမ်းမှုများကို အသက် ၂၁ နှစ်အရွယ် ရိုဟင်ဂျာ လူငယ်တက်ကြွလှုပ်ရှားသူတစ်ဦးဖြစ်ပြီး အသက်ရှင် ကျန်ရစ်သူတစ်ဦးလည်းဖြစ်ကာ ယခုအခါတွင် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းတစ်ခုတွင် ဒုက္ခသည်တစ်ဦးအဖြစ် နေထိုင်နေရသော Sawyeddollah က အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားသည်။

“ကျွန်တော်တို့အနေနဲ့ Facebook ဆီက ကုစားမှု ရသင့်တယ်လို့ ကျွန်တော်အမှန်တကယ် ယုံကြည်ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့အနေနဲ့ အခုလို ငရဲကျသလို နေနေရတဲ့ အကြောင်းအရင်းတွေ အများကြီးရှိပါတယ်။ အဲဒီအထဲမှာ Facebook ကြောင့်လည်း ပါပါတယ်။ Facebook အနေနဲ့ ကျွန်တော်တို့ ဘဝတွေကို အရင်လိုပြန်ရအောင် မလုပ်ပေးနိုင်ပါဘူး။ ကျွန်တော်တို့ ကိုယ်တိုင်ပဲ လုပ်ကြရမှာပါ။ အဲဒီလိုလုပ်နိုင်ဖို့အတွက် ပညာရေး လိုအပ်ပါတယ်။ Facebook မှာ ဒေါ်လာတွေ ဘီလီယံပေါင်းများစွာ ရှိပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့အနေနဲ့ ဒီ [ဒုက္ခသည်] စခန်းတွေမှာ နေကြရတဲ့ ရိုဟင်ဂျာကျောင်းသား/ကျောင်းသူတွေအတွက် အခွင့်အလမ်းပေးဖို့ နည်းနည်းလောက်လေးပဲ တောင်းဆိုနေကြတာပါ။”

ဤအစီရင်ခံစာတွင် Meta သည် ၎င်း၏ အန္တရာယ်ရှိသော အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များ နှင့် ကိုယ်ချင်းစာတရားကင်းမဲ့စွာ အမြတ်အစွန်းကိုသာ ရှေးရှုခဲ့မှုတို့မှတစ်ဆင့် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ကြီးလေးသော လူ့အခွင့်အရေး ချိုးဖောက်မှုများတွင် မည်သို့ သိသိသာသာ ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့ကြောင်း အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ Meta ၏ ပါဝင်ပတ်သက်မှုသည် ၎င်း၏ လူမှုကွန်ယက်တွင် ယခင်က မကြုံခဲ့ရဖူးသော ပြဿနာတစ်ခုကို တွေ့ကြုံရသောကြောင့် လုံလောက်စွာ တုံ့ပြန်နိုင်ခြင်းမရှိဘဲ ကြားနေအဖြစ်သာ ငြိမ်သက်နေခဲ့ခြင်းမျှသာ မဟုတ်ကြောင်းကိုလည်း ဖော်ထုတ်ထားပါသည်။ အမှန်စင်စစ်တွင် Meta ၏ အကြောင်းအရာများကို ပုံဖော်သော အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များသည် Facebook လူမှုကွန်ယက်တွင် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု၊ အမုန်းတရားများ နှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို လှုံ့ဆော်သည့် အကြောင်းအရာများကို တက်ကြွစွာ မြှင့်တင်အားပေးခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

နောက်ဆုံးတွင် ထိုသို့ဖြစ်ရသည့် အကြောင်းအရင်းမှာ ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့် ချိုးဖောက်ကာ လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် အပြုအမူများဆိုင်ရာ လက္ခဏာများကို မှတ်တမ်းတင်စိစစ်ခြင်း နှင့် ပစ်မှတ်ထားကြော်ငြာခြင်း တို့ကို အခြေခံသည့် Meta ၏ လုပ်ငန်းပုံစံသည် အကြမ်းဖက်မှုများကို လှုံ့ဆော်ခြင်းအပါအဝင် အန္တရာယ် ဖြစ်စေနိုင်သော အကြောင်းအရာများ ပျံ့နှံ့မှုကို အားပေးသောကြောင့်ပင် ဖြစ်ပါသည်။ အသုံးပြုသူများအတွက် Facebook တွင် တွေ့ကြုံရသည်များကို ပုံဖော်ပေးကာ ၎င်းတို့ တွေ့မြင်ရသည့် သတင်းအချက်အလက်များကို အဆုံးအဖြတ်ပေးသော အယ်လ်ဂိုရစ်သမ် စနစ်များသည် အသုံးပြုသူများကို လူမှုကွန်ယက်တွင် ဆက်လက်ရှိနေစေရန် ပုံစံရေးဆွဲထားခြင်းဖြစ်ပါသည်။ အသုံးပြုသူများအနေဖြင့် စိတ်ပါဝင်စားမှု ပိုမို များပြားလာလေလေ၊ Meta အတွက် ကြော်ငြာမှ ဝင်ငွေများ ပိုမိုရရှိလာလေလေဖြစ်သည်။ ထို့ကြောင့် အဆိုပါ စနစ်များသည် “စိတ်ပါဝင်စားမှု အများဆုံးဖြစ်စေနိုင်ဖွယ်ရှိသည့်” သွေးထိုးလှုံ့ဆော်မှု၊ သဘောထားကွဲလွဲစေမှု၊ အန္တရာယ်ဖြစ်စေမှု အများဆုံး အကြောင်းအရာများကို ဦးစားပေးဖော်ပြကြပါသည်။

ထိုစဉ်က Facebook တွင် ပျံ့နှံ့နေသော ရိုဟင်ဂျာဆန့်ကျင်ရေး အကြောင်းအရာများ၏ ပုံမှန်ဥပမာတစ်ခုတွင် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် ခုခံရပ်တည်သူတစ်ဦးအား IFFMM နှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်သည်ဟု စွပ်စွဲကာ ဝေဖန်ထား သည့် Facebook ပို့စ်တစ်ခု၌ အဆိုပါ ပုဂ္ဂိုလ်အား “အမျိုးသားသစ္စာဖောက်” ဟု တံဆိပ်ကပ်ကာ “မွတ်စ်လင်မ်” ဟူသည့် စကားလုံးကို ထပ်တလဲလဲ ဖော်ပြထားသည်။ အဆိုပါ ပို့စ်အား မျှဝေမှု အကြိမ်ရေ ၁၀၀၀ ကျော်ရှိခဲ့ပြီး “မွတ်စ်လင်မ်ဆိုတာ ခွေးတွေပဲ၊ ပစ်သတ်ရမယ်” “အရှင်မထားနဲ့၊ တစ်မျိုးလုံးအကုန်သတ်ပစ်၊ အချိန်မရှိတော့ဘူး” စသည်တို့အပါအဝင် အဆိုပါ ပုဂ္ဂိုလ်အား သတ်ရန် ပြောဆိုထားသည့် မှတ်ချက်အများအပြား ထွက်ပေါ်လာခဲ့သည်။ အဆိုပါပို့စ်အား Meta သို့ တိုင်ကြားရန်

IIFFMM ကိုယ်တိုင် ကြိမ်ဖန်များစွာ ကြိုးစားခဲ့ပြီးနောက်တွင် Meta ၏ တုန့်ပြန်မှုသည် “နှေးကွေးပြီး ထိရောက်မှုမရှိ” ဟု ဖော်ပြခဲ့သည်။

အမုန်းတရား၊ အကြမ်းဖက်မှု နှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုတို့အတွက် ဤသို့ လှုံ့ဆော်ချက်သည် မြန်မာစစ်တပ်၏ ထိပ်ဆုံး ခေါင်းဆောင်ပိုင်းများသို့ ရောက်ရှိသွားခဲ့သည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ၁ ရက်နေ့တွင် မြန်မာစစ်တပ်၏ ခေါင်းဆောင်ဖြစ်သူ ဗိုလ်ချုပ်မှူးကြီးမင်းအောင်လှိုင်က ၎င်း၏ Facebook စာမျက်နှာတွင် “ကျွန်တော်တို့ နိုင်ငံမှာ ရိုဟင်ဂျာ လူမျိုးဆိုတာ လုံးဝမရှိဘူးလို့ အတိအလင်း ကြေညာပါတယ်” ဟု ဖော်ပြခဲ့သည်။ နောက်ဆုံးတွင် ၂၀၁၈ ခုနှစ်၌ Meta သည် မင်းအောင်လှိုင်အား Facebook အသုံးပြုခွင့် ပိတ်ပင်ခဲ့သည်။ ၎င်းသည် ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ၌ စစ်အာဏာသိမ်းမှုတစ်ခုကို လုပ်ဆောင်ခဲ့ပြီး အရပ်သားအစိုးရထံမှ အာဏာလုယူကာ နိုင်ငံတော် စီမံအုပ်ချုပ်ရေးကောင်စီ ဥက္ကဋ္ဌဟူသော နေရာကို ရယူထားသည်။

မြန်မာနိုင်ငံရှိ ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် အစုလိုက်အပြုံလိုက် အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားနိုင်သည့် အလားအလာများ ကြီးထွားလာခဲ့သည်နှင့်အမျှ Meta အနေဖြင့် တစ်စုံတစ်ရာဆောင်ရွက်ရန် ဒေသခံ အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းများမှ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများက ကြိမ်ဖန်များစွာ တောင်းဆိုခဲ့ကြသည်။ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများအနေဖြင့် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စု၊ ကယ်လီဖိုးနီးယားရှိ Meta ၏ Menlo Park ရုံးချုပ်သို့ ကြိမ်ဖန်များစွာ သွားရောက်ကာ ၎င်းအနေဖြင့် လူမျိုးတုံးသတ်ဖြတ်မှုတစ်ခုတွင် ပါဝင်ပတ်သက်မိနိုင်သည့် အန္တရာယ်များရှိနေကြောင်း အတိအလင်း သတိပေးခဲ့ကြခြင်းများအပါအဝင် ၂၀၁၂ ခုနှစ် နှင့် ၂၀၁၇ ခုနှစ်တို့အကြား Meta မှ အကြိမ်ကြိမ် လက်ခံရရှိခဲ့သော ဆက်သွယ်ပြောဆိုမှုများ နှင့် ကြားဝင်ဆောင်ရွက်မှုများကို ဤအစီရင်ခံစာ၌ မှတ်တမ်းများအဖြစ် ဖော်ပြထားပါသည်။ ထိုသို့ ကြိုးပမ်းအားထုတ်ခဲ့ကြသော်လည်း Meta သည် သတိပေးချက်များကို အလေးပေးဂရုပြုခဲ့ခြင်းမရှိပေ။ မြန်မာနိုင်ငံ အတွင်း၌လည်း ရိုဟင်ဂျာများစွာတို့သည် Facebook ရှိ ရိုဟင်ဂျာဆန့်ကျင်ရေး အကြောင်းအရာများကို ၎င်း၏ ‘တိုင်ကြားရန်’ ဟူသော လုပ်ဆောင်ချက်မှတစ်ဆင့် တိုင်ကြားရန် ကြိုးပမ်းခဲ့ကြသည်။ သို့ရာတွင် ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် “အမုန်းစကားများ” ကို ဖယ်ရှားရေးနှင့်ပတ်သက်၍ ၎င်းကိုယ်တိုင် ထုတ်ပြန်ထားသော မူဝါဒများကို အကောင်အထည်ဖော်ရန် ကြိမ်ဖန်များစွာ ပျက်ကွက်ခဲ့ပြီး ထိုသို့သော အမုန်းတရားများပြည့်နှက်နေသည့် အကြောင်းအရာများကို ပျံ့နှံ့စေကာ ယခင်က မရှိခဲ့ဖူးသည့် အတိုင်းအတာတစ်ခုအထိ မြန်မာနိုင်ငံအတွင်းရှိ ကြည့်ရှုသူများထံ ရောက်ရှိသွားစေခဲ့သည်။

အန္တရာယ်ဖြစ်စေနိုင်သော ရိုဟင်ဂျာဆန့်ကျင်ရေး အကြောင်းအရာများကို Facebook လူမှုကွန်ယက်မှ ဖယ်ရှားရန် ကုမ္ပဏီ၏ အံ့အားသင့်ဖွယ် ပျက်ကွက်မှုတွင် ၂၀၁၇ ခုနှစ်မတိုင်မီ မြန်မာနိုင်ငံရှိ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ ခန့်အပ်ထားရှိသော ဝန်ထမ်းဦးရေ လုံးလုံးလျားလျား မလုံလောက်ခြင်းသည်လည်း အရေးပါသည့် အကြောင်းအရင်းတစ်ခု ဖြစ်ခဲ့သည်။ ယင်းသည် ကမ္ဘာတောင်ပိုင်းဒေသတစ်ဝန်းတွင် အကြောင်းအရာများကို စိစစ်ထိန်းချုပ်ရေးအတွက် လုံလောက်စွာ ရင်းနှီးမြှုပ်နှံရန် ကုမ္ပဏီ၏ ပိုမိုကျယ်ပြန့်သော ပျက်ကွက်မှု၏ အရိပ်လက္ခဏာပင်ဖြစ်သည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ်အလယ်ခန့်တွင် Meta ထံ၌ မြန်မာနိုင်ငံအတွက် သတ်မှတ်ထားရှိသော မြန်မာဘာသာစကားပြောဆိုသည့် အကြောင်းအရာ စိစစ်ထိန်းချုပ်သူဝန်ထမ်းတစ်ဦးသာရှိခဲ့ပြီး ၎င်းသည် Meta ၏ ဒပ်ဗလင်မြို့ရှိ ရုံးတွင် အခြေစိုက်သည်ဟု Meta ဝန်ထမ်းများမှ ဝန်ခံခဲ့ကြသည်။ Meta သည် ၂၀၁၇ ခုနှစ်အတွင်း ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် လုပ်ရပ်များ ဖြစ်ပွားခဲ့စဉ်က မြန်မာဘာသာစကားနှင့်ပတ်သက်၍ ခန့်အပ်ထားခဲ့သော အကြောင်းအရာများကို စိစစ်ထိန်းချုပ်သည့် ဝန်ထမ်းဦးရေ အတိအကျကို မည်သည့်အခါတွင်မျှ ထုတ်ဖော်ခဲ့ခြင်း မရှိဘဲ ၂၀၁၈ ခုနှစ်အလယ်တွင် 'ဒါဇင်နှင့်ချီသော' ဝန်ထမ်းများကို ခန့်အပ်ခဲ့သည်ဟု အခိုင်အမာပြောဆိုထားသည်။

Meta အနေဖြင့် မြန်မာနိုင်ငံရှိ မွတ်စ်လင်မ်များအပေါ် အစုလိုက်အပြုံလိုက် အကြမ်းဖက်မှုများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်မိ နိုင်သည်ဟူသော အန္တရာယ်ကို ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် လုပ်ရပ်များ ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ၂၀၁၇ ခုနှစ်မတိုင်မီ အလွန်ဝေးကွာသောကာလကပင် ရှင်းလင်းစွာ သိရှိထားပြီးဖြစ်သင့်ပါသည်။ ၂၀၁၄ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် Facebook ပေါ်၌ ပျံ့နှံ့နေသော ပွဲတစ်ခုကြောင့် မန္တလေးမြို့ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာအုပ်စုများ နှင့် မွတ်စ်လင်မ် အုပ်စုများအကြား အသက်သေစေနိုင်သော အကြမ်းဖက်မှုတစ်ခု ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်။ အဆိုပါပွဲစဉ် မန္တလေးမြို့ရှိ ဗုဒ္ဓဘာသာ မိန်းကလေးငယ်တစ်ဦးကို မွတ်စ်လင်မ်အမျိုးသားနှစ်ဦးက အဓမ္မပြုကျင့်ခဲ့သည်ဟူ၍ မှားယွင်းစွာ အခိုင်အမာ စွပ်စွဲဖော်ပြထားသည်။ ယင်းမှ ပေါ်ပေါက်လာခဲ့သော အဓိကရုဏ်းများကြောင့် အဆိုပါ အကြမ်းဖက်မှု ကို "လှုံ့ဆော်" ရာတွင် Facebook လူမှုကွန်ယက်သည် အဓိက အခန်းကဏ္ဍ၌ ပါဝင်ခဲ့သည်ဟု အသိအမှတ်ပြုကာ မြန်မာအာဏာပိုင်များက Facebook ကို ယာယီပိတ်ပင်ခဲ့သည်။ သို့တိုင် ဤသို့ ပြင်းထန်သော သတိပေးချက်ကို တုံ့ပြန် သည့် Meta ၏ အနည်းငယ်မျှသော အားထုတ်မှုသည် လုံလောက်မှု လုံးဝမရှိခဲ့ပေ။ အမှန်စင်စစ်တွင် ၎င်းတို့သည် အခြေအနေများကို ပိုမိုဆိုးရွားစေခဲ့သည်။

ဥပမာတစ်ခုတွင် Meta သည် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုမှ ဦးဆောင်သည့် 'ပန်းစကား' ဟုခေါ်သော အစီအစဉ် တစ်ခုကို 'ပန်းစကားစတင်ကာများ' ထုတ်ဝေခြင်းဖြင့် ထောက်ခံအားပေးခဲ့သည်။ မြန်မာနိုင်ငံရှိ

အသုံးပြုသူများ အနေဖြင့် အမုန်းစကားများ ပါဝင်သည့် ပို့စ်များတွင် ငြိမ်းချမ်းမှုကို အားပေးမြှင့်တင်ရန် နှင့် အမုန်းတရားများကို တွန်းလှန်ရန် ‘ပန်းစကား’ စတစ်ကာများ ဖော်ပြနိုင်ကြသည်။ သို့ရာတွင် စတစ်ကာများသည် မရည်ရွယ်ထားသော အလွန်ကြီးမားသည့် အကျိုးဆက်များ ဖြစ်ပေါ်စေလျက်ရှိကြောင်း အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများမှ တက်ကြွလှုပ်ရှားသူများက သတိပြုမိခဲ့ကြသည်။ ‘ပန်းစကား’ ကို အားပေးမြှင့်တင်ရာတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့သော တက်ကြွ လှုပ်ရှားသူတစ်ဦးက Facebook ၏ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များသည် စတစ်ကာများအား လူအများအနေဖြင့် ပို့စ်တစ်ခု ကို ပိုမိုနှစ်သက်လျက်ရှိသည်ဟု သတ်မှတ်သော နည်းလမ်းတစ်ခုအဖြစ် ထည့်သွင်းရေတွက်ခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် စတစ်ကာများသည် “အမုန်းစကား” တစ်ခုကို တွေ့မြင်ရသည့် လူဦးရေပမာဏကို လျော့ကျစေရမည့် အစား ပို့စ်များကို ပို၍ပင် ထင်ပေါ်လာစေကာ လူသိများလာစေခဲ့သည့် ဆန့်ကျင်ဘက် သက်ရောက်မှုကို ဖြစ်စေခဲ့ပါသည်။

ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များအတွင်း Facebook လူမှုကွန်ယက်သည် “အရေးပါသည့်” အခန်းကဏ္ဍ၌ ပါဝင်ခဲ့ကြောင်း IFFMM မှ ထောက်ပြခဲ့ပြီး ကုမ္ပဏီ၏ ပျက်ကွက်မှုများအပေါ် အများပြည်သူ၏ ဝေဖန်မှုများ အလွန်ပြင်းထန်မြင့်တက်လာခဲ့သည့်နောက်တွင် Meta သည် “သဘောထားကွဲလွဲမှု များ နှင့် အွန်လိုင်းပြင်ပ အကြမ်းဖက်မှုများကို လှုံ့ဆော်ရန်အတွက် ကျွန်ုပ်တို့၏ လူမှုကွန်ယက်အား အသုံးပြုနေကြခြင်းကို ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် လုံလောက်စွာ တားဆီးကာကွယ်နိုင်ခြင်းမရှိခဲ့ပါ” ဟူ၍ နောက်ဆုံးတွင် ၂၀၁၈ ခုနှစ်၌ ဝန်ခံခဲ့သည်။ ကြားကာလများတွင် Meta အနေဖြင့် ၎င်း၏ မြန်မာနိုင်ငံရှိ အများပြည်သူနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံမှု နှင့် အကြောင်းအရာများအပေါ် စိစစ်ထိန်းချုပ်သည့် အလေ့အထများတွင် အချို့သော တိုးတက်မှုများကို အပေါ်ယံမျှ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ သို့တိုင် အဆိုပါ အစီအမံများသည် လုံးဝလုံလောက်မှုမရှိကြောင်း ဤအစီရင်ခံစာတွင် တွေ့ရှိ ရပါသည်။ ထိုသို့ဖြစ်ရခြင်းအတွက် အဓိကအကြောင်းအရင်းမှာ ၎င်းတို့အနေဖြင့် အကြောင်းအရာများကို စိစစ် ထိန်းချုပ်ရာတွင် ပိုမိုတိုးတက်ရေး (တစ်နည်းအားဖြင့် လူမှုကွန်ယက်၏ စည်းမျဉ်းများကို ချိုးဖောက်သည့် အကြောင်းအရာ များကို သိရှိရေး၊ လျော့ချရေး နှင့် ဖယ်ရှားရေး) အတွက်သာ အာရုံစူးစိုက်လုပ်ဆောင်ခဲ့ခြင်းကြောင့် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့သော ချဉ်းကပ်မှုတွင် Meta သည် အကြောင်းအရာများအပေါ် ကြားနေအဆုံးအဖြတ်ပေးသူဖြစ်သည်ဟူသော အယူအဆကို အခြေခံထားပါသည်။ ထို့ကြောင့် ယင်းသည် ရိုဟင်ဂျာဆန့်ကျင်ရေး အကြောင်းအရာများကို တက်ကြွစွာ ပျံ့နှံ့တိုးပွားစေခဲ့သည့် ကုမ္ပဏီ၏ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များမှ ကိုယ်တိုင်ပါဝင်ခဲ့သော အဓိက အခန်းကဏ္ဍ ကို ဖြေရှင်းရန် ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။ အဆိုပါ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များသည် ပျက်စီးမှုများဖြစ်စေသည့် ကုမ္ပဏီ၏ လုပ်ငန်းပုံစံ၏ အဓိကကျသော စနစ်များဖြစ်ကြသည်။

“Facebook စာတမ်းများ” ဟုခေါ်သည့် Frances Haugen မှ ဖွင့်ချခဲ့သော Meta ၏ ကုမ္ပဏီအတွင်းရေး စာရွက်စာတမ်းများမှ ကောက်နုတ်ထားသည့် အသစ်ထပ်မံရရှိခဲ့သော အထောက်အထားများအပေါ် Amnesty International ၏ စိစစ်လေ့လာချက်အရ ရိုဟင်ဂျာများ ခံစားခဲ့ကြရသော ထိခိုက်နစ်နာမှုများတွင် Meta ၏ ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့သည့် သဘောသဘာဝ နှင့် အတိုင်းအတာ အစစ်အမှန်တို့နှင့်စပ်လျဉ်း၍ အံ့အားသင့်ဖွယ်ရာ အချက်အလက်အသစ်များကို ရရှိခဲ့ပါသည်။ အဆိုပါ အထောက်အထားများအရ သတင်းစဉ်၊ ဖော်ပြမှု တည်နေရာ၊ နှင့် အကြံပြုချက်စသော လုပ်ဆောင်ချက်များအပါအဝင် Facebook လူမှုကွန်ယက်ကို လည်ပတ်သည့် အဓိကကျသော အကြောင်းအရာများကို ပုံဖော်ပေးသည့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များသည် အကြမ်းဖက်မှု နှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို သွေးထိုးလှုံ့ဆော်ပေးသည့် အကြောင်းအရာများကို တက်ကြွစွာ ဖြန့်ဝေခြင်း၊ ပျံ့နှံ့စေခြင်းတို့ကို ပြုလုပ်ကာ ထိုသို့သော သွေးထိုးလှုံ့ဆော်မှုများအတိုင်း လိုက်ပါလုပ်ဆောင်နိုင်ခြေ အများဆုံးဖြစ်သည့် ပုဂ္ဂိုလ်များထံ တိုက်ရိုက် ဖော်ပြပေးကြောင်း တွေ့ရှိခဲ့ရသည်။

ထို့ကြောင့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များကြောင့် တိုးပွားလာစေခဲ့သည့် အန္တရာယ်များကို ဖြေရှင်းရာတွင် အကြောင်းအရာများကို စိစစ်ထိန်းချုပ်ခြင်းတစ်ခုတည်းဖြင့် လုံလောက်မှုမရှိပေ။ Meta ၏ ကုမ္ပဏီအတွင်းရေး စာရွက်စာတမ်း များတွင် အဆိုပါ အားနည်းချက်များကို သိရှိနားလည်ခဲ့ကြပြီး ၂၀၁၉ ခုနှစ် ဇူလိုင်လရှိ စာရွက်စာတမ်းတစ်ခု၌ “ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် လူမှုကွန်ယက်ရှိ အမုန်းစကားများ၏ ၂% ခန့်ကိုသာ အရေးယူခဲ့ပါသည်” ဟု ဖော်ပြထားသည်။ နောက်ထပ်စာရွက်စာတမ်းတစ်ခုအရ အနိမ့်ဆုံးအနေဖြင့် Meta ၏ ဝန်ထမ်းအချို့သည် အကြောင်းအရာများ စိစစ်ထိန်းချုပ်ခြင်း၏ အားနည်းချက်များကို သိရှိခဲ့ကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလရှိ Meta ၏ ကုမ္ပဏီတွင်း မှတ်ချက်တစ်ခု၌ “ကျွန်ုပ်တို့အနေဖြင့် အသုံးပြုသူ အလွန်များပြားသော ဆက်သွယ်ရေး လူမှုကွန်ယက်တစ်ခုရှိ အန္တရာယ်ဖြစ်စေနိုင်သော အရာအားလုံးကို မည်သည့်အခါတွင်မျှ ဖယ်ရှားနိုင်မည်မဟုတ်သော်လည်း အန္တရာယ်ဖြစ်စေသည့် အကြောင်းအရာများကို ပုံမှန်မဟုတ်ဘဲ ဖြန့်ဝေခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့အား ပိုမိုပွားများလာစေခြင်းကို ရပ်တန့်ရန် အတတ်နိုင်ဆုံး ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။” ဟုဖော်ပြထားသည်။

ထို့ပြင် Meta သည် ၎င်း၏ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များနှင့် ဆက်စပ်နေသော အန္တရာယ်ဖြစ်ပွားနိုင်ခြေများကို သိရှိထား သည်မှာ အချိန်ကြာမြင့်နေပြီဖြစ်သော်လည်း သင့်လျော်စွာ တုံ့ပြန်ဆောင်ရွက်ရန် ပျက်ကွက်ခဲ့ကြောင်း ဤအစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ထုတ်ထားပါသည်။ ၂၀၁၂ ခုနှစ်မှစတင်ကာ ကုမ္ပဏီတွင်း လေ့လာချက်များ၌ Meta ၏ အကြောင်းအရာများကို ပုံဖော်သည့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များသည် ပြင်ပကမ္ဘာတွင် ကြီးမားသည့် အန္တရာယ်များ ဖြစ်ပေါ်စေနိုင်ကြောင်း တသမတ်တည်း ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ၂၀၁၇ ခုနှစ်၌ ဖြစ်ပွား ခဲ့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် လုပ်ရပ်များမဖြစ်ပွားမီ ၂၀၁၆ ခုနှစ်၌ Meta ၏ ကုမ္ပဏီတွင်း သုတေသန

များတွင် “ကျွန်ုပ်တို့၏ အကြံပြုဖော်ပြပေးသော စနစ်များသည်” အစွန်းရောက်ဝါဒ “ပြဿနာကို ပိုမိုကြီးထွားစေသည်” ဟု ရှင်းလင်းစွာ အသိအမှတ်ပြုခဲ့သည်။ ထိုသို့သော ကုမ္ပဏီတွင်း လေ့လာမှုများအရ Meta အနေဖြင့် ၎င်း၏ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များနှင့် ဆက်စပ်နေသော လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အန္တရာယ်ဖြစ်ပွားနိုင်ခြေများကို လျော့ကျစေရန် ထိရောက်သည့် အစီအမံများ အကောင်အထည်ဖော်ခဲ့သင့်သော်လည်း ကြိမ်ဖန်များစွာ ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။

အဆိုပါ အန္တရာယ်ဖြစ်ပွားနိုင်ခြေများကို သင့်လျော်စွာ ဖြေရှင်းရမည့်အစား Meta သည် အမြတ်အစွန်းများ ရရှိရေး အတွက်သာ ရှေးရှုကာ ယနေ့အချိန်အထိ ယင်းတို့ကို ဆက်လက်လျစ်လျူရှုထားကြောင်း Facebook စာတမ်းများ တွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားပါသည်။ ၂၀၁၉ ခုနှစ် ဩဂုတ်လတွင် ကုမ္ပဏီတွင်း စာရွက်စာတမ်းတစ်ခု၌ Meta ၏ ဝန်ထမ်းဟောင်းတစ်ဦးက အောက်ပါအတိုင်း ဖော်ပြခဲ့ပါသည်။

“Facebook နှင့် ဆက်စပ် app များရှိ အမုန်းစကားများ၊ သဘောထားကွဲလွဲစေသော နိုင်ငံရေးဆိုင်ရာစကားများ နှင့် သတင်းအချက်အလက်အမှားများကြောင့် ကမ္ဘာတစ်ဝန်းရှိ လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများကို ထိခိုက်နစ်နာစေလျက်ရှိကြောင်း ကျွန်ုပ်တို့ထံတွင် အရင်းအမြစ် အမျိုးမျိုးတို့မှ အထောက်အထားများရှိပါသည်။ အလျင်အမြန်ပျံ့နှံ့စေမှု၊ အကြံပြုချက်များ နှင့် စိတ်ပါဝင်စားမှုအများဆုံး ရရှိစေခြင်းတို့ကဲ့သို့သော ကျွန်ုပ်တို့၏ ထုတ်ကုန်ဆိုင်ရာ အဓိကသဘောတရားများသည် လူမှုကွန်ယက်ပေါ်တွင် ထိုသို့သော စကားများ ပျံ့နှံ့ပေါများနေခြင်း ၏ အဓိက အကြောင်းအရင်းတစ်ခု ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်း ကျွန်ုပ်တို့တွင် ခိုင်မာသည့် အထောက်အထားများ ရှိပါသည်။”

ကမ္ဘာပေါ်ရှိ မည်သည့်ဒေသတွင် လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်နေသည်ဖြစ်စေ ကုမ္ပဏီအားလုံးတို့အနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများအတွင်း လူ့အခွင့်အရေးများအားလုံးကို လေးစားလိုက်နာရမည့် တာဝန်ရှိပါသည်။ အဆိုပါ တာဝန်ကို ကျေပွန်စေရန် ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးများအပေါ် ၎င်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုများကို ခွဲခြားသတ်မှတ်ရေး၊ တားဆီးကာကွယ်ရေး၊ လျော့ကျစေရေး နှင့် ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းရေးတို့အတွက် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ ကြိုတင်လုံ့လစိုက်ထုတ်လေ့လာမှု လုပ်ငန်းစဉ်များကို စဉ်ဆက်မပြတ် တက်ကြွစွာ ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။ Meta ကဲ့သို့သော နည်းပညာကုမ္ပဏီများအတွက် ကြိုတင်လုံ့လစိုက်ထုတ်လေ့လာမှု လုပ်ဆောင်ရာတွင် “လုပ်ငန်းပုံစံနှင့်သက်ဆိုင်သည့် အလေ့အထများ နှင့် နည်းပညာဆိုင်ရာ ပုံစံရေးဆွဲထားသည့် ဆုံးဖြတ်ချက်များကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အန္တရာယ်ဖြစ်ပွားနိုင်ခြေများကို ပေါ်ပေါက်လာစေသည့်အခါ သို့မဟုတ် ပိုမို ဆိုးရွားစေသည့်အခါ” အဆိုပါ အခြေအနေများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းခြင်းလည်း ပါဝင်ရမည်ဖြစ်သည်။ ကုမ္ပဏီ တစ်ခုသည်

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုတစ်စုံတစ်ရာကို ဖြစ်ပွားစေပါက သို့မဟုတ် ထိုသို့ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုတွင် ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့ပါက ထိခိုက်နစ်နာခဲ့သည့် လူ့အသိုင်းအဝိုင်းများထံ ထိရောက်သည့် ပြန်လည်ကုစားမှု ပေးအပ်ရန် ၎င်းတွင် တာဝန်ရှိပါသည်။

Meta ၏ အကြောင်းအရာများကို ပုံဖော်သည့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များ နှင့် ကိုယ်ချင်းစာတရားကင်းမဲ့သော စီးပွားရေး အလေ့အထများသည် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ခွဲခြားဆက်ဆံမှု နှင့် အကြမ်းဖက်မှုတို့ကို အားပေးကူညီရာရောက်ခဲ့ကြောင်း Amnesty International ၏ စိစစ်လေ့လာမှုများအရ တွေ့ရှိရပါသည်။ Meta ၏ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ် များသည် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် အမုန်းတရားများကို လှုံ့ဆော်ခြင်းအပါအဝင် အန္တရာယ်ဖြစ်စေသော ရိုဟင်ဂျာ ဆန့်ကျင်ရေး အကြောင်းအရာများကို အားပေးမြှင့်တင်ခြင်းဖြင့် ထိခိုက်နစ်နာမှုများတွင် တိုက်ရိုက်ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့ပါသည်။ ၎င်းတို့သည် မြန်မာစစ်တပ်၏ လုပ်ရပ်များကို လွယ်ကူစေခြင်း နှင့် အားပေးမြှင့်တင်ခြင်းတို့ဖြင့် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် လက်တွေ့ဘဝတွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် အကြမ်းဖက်မှုများ (အသက်ရှင်သန်ခွင့်၊ ညှဉ်းပန်းနှိပ်စက်မှုများမှ ကင်းလွတ်ခွင့် နှင့် လုံလောက်သည့် အိမ်ရာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်စသည့် အခွင့်အရေးများ ချိုးဖောက်ခံရခြင်းအပါအဝင်) တွင် သွယ်ဝိုက်၍ ပါဝင်ပတ်သက်နေပါသည်။ ထို့ပြင် Meta အနေဖြင့် ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် လုပ်ရပ်များ မဖြစ်ပွားမီ မြန်မာနိုင်ငံရှိ ၎င်း၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုများနှင့်ပတ်သက်၍ သင့်လျော်သည့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကြိုတင်လုံ့လစိုက်ထုတ်လေ့လာမှုများ ပြုလုပ်ရန်လည်း လုံးလုံးလျားလျား ပျက်ကွက်ခဲ့သည်။ ဤစိစစ်လေ့လာမှုအရ Meta သည် ရိုဟင်ဂျာများ ခံစားခဲ့ရသည့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဆိုးကျိုးသက်ရောက်မှုများတွင် သိသိသာသာ ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့ပြီး အသက်ရှင်ကျန်ရစ်သူများအတွက် ထိရောက်သည့် ပြန်လည်ကုစားမှုတစ်ခု ပေးအပ်ရန် တာဝန်ရှိကြောင်း ထင်ရှားပါသည်။

၎င်း၏ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များအား ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် အမုန်းတရားများကို နှိုးဆွလှုံ့ဆော်ရာတွင် အသုံးပြုခြင်းမှ ကာကွယ်ရန် Meta အနေဖြင့် ၂၀၁၇ ခုနှစ် မတိုင်မီ မည်သည့် အစီအမံများကို ဖော်ဆောင်ခဲ့ကြောင်း Amnesty International က စာပေးပို့မေးမြန်းခဲ့ရာ Meta က “၂၀၁၇ ခုနှစ်အတွင်း ဖြစ်ပွားခဲ့သည့် ဖြစ်စဉ်များကို တုန့်ပြန်ရာတွင် Meta သည် သိသာများပြားသည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှုများပြုလုပ်ခဲ့သည်” ဟု ဖြေကြားခဲ့သော်လည်း ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် “လက်ရှိတွင် ဆက်စပ်အကြောင်းအရာများနှင့်ပတ်သက်၍ တရားရင်ဆိုင်နေရသဖြင့်” ၂၀၁၇ ခုနှစ်မတိုင်မီ ကာလနှင့်စပ်လျဉ်း၍ သတင်းအချက်အလက်တစ်စုံတစ်ရာပေးနိုင်ခြင်းမရှိဟု ထပ်ဆောင်းပြောကြားခဲ့သည်။

ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းတွင် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော ဖြစ်ရပ်များ ဖြစ်ပွားအပြီး ၅ နှစ်ကြာမြင့်ချိန်အထိ မည်သည့် မြန်မာလုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့ဝင်တစ်ဦးတစ်ယောက်ကိုမျှ ၎င်းတို့ကျူးလွန်ခဲ့သော ရာဇဝတ်မှုများအတွက် တရားစွဲဆိုခြင်းမရှိသေးပေ။ မည်သို့ပင်ဆိုစေကာမူ တရားမျှတမှုရရှိရေးအတွက် နိုင်ငံတကာ၏ ကြိုးပမ်းမှုများတွင် တိုးတက်မှုအချို့ ရှိလာပါသည်။ ၂၀၂၂ ခုနှစ် ဇူလိုင်လတွင် အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ တရားရုံး (ICJ) သည် မြန်မာနိုင်ငံ၏ ကန့်ကွက်မှုများကို ပယ်ချခဲ့ပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ လူမျိုးပြုန်းစေမှုကို တားဆီးရေး နှင့် ပြစ်ဒဏ်ပေးရေး နိုင်ငံတကာ သဘောတူစာချုပ် (လူမျိုးပြုန်းစေမှုဆိုင်ရာ သဘောတူစာချုပ်) အပေါ် ချိုးဖောက်မှုများအတွက် ဂမ်ဘီယာနိုင်ငံမှ ၂၀၁၉ ခုနှစ်တွင် တရားစွဲဆိုခဲ့သည့် အမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ၎င်းအနေဖြင့် ဆက်လက်ဆောင်ရွက်ရန် စီရင်ပိုင်ခွင့် ရှိသည်ဟု ဆုံးဖြတ်ခဲ့သည်။ မြန်မာအစိုးရအား တာဝန်ခံမှုရှိစေရန် ဆောင်ရွက်သည့် ယခုကဲ့သို့သော အရေးပါသည့် ခြေလှမ်းကို Amnesty International အနေဖြင့် ကြိုဆိုပြီး ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ရာဇဝတ်မှုများ တွင် ပါဝင်ခဲ့သည့် အခန်းကဏ္ဍများအတွက် မြန်မာစစ်တပ်၏ အကြီးတန်းခေါင်းဆောင်များအား တရားစီရင်နိုင်စေရေးအတွက် ဆက်လက်တောင်းဆိုပါသည်။

Meta သည် လက်ရှိတွင် နစ်နာကြေးပေးအပ်ရန် ရိုဟင်ဂျာများထံမှ တရားစွဲဆိုထားသည့် အမှုအနည်းဆုံး ၃ ခုကို ရင်ဆိုင်နေရပါသည်။ ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဒီဇင်ဘာလ၌ ကုမ္ပဏီအား ဗြိတိန်ပြည်ထောင်စု နှင့် အမေရိကန် ပြည်ထောင်စု တို့တွင် အပြိုင်တရားစွဲဆိုမှုများ ပြုလုပ်ထားပါသည်။ ကော့ဘဇားရှိ ဒုက္ခသည်အဖွဲ့အစည်းများသည် ဒုက္ခသည်စခန်းများရှိ အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁ သန်းကုန်ကျမည့် ပညာရေး စီမံကိန်းတစ်ခုကို ရန်ပုံငွေ ပံ့ပိုးပေးခြင်းဖြင့် ၎င်းတို့အတွက် ပြန်လည်ကုစားပေးရန် Meta ထံ တိုက်ရိုက်တောင်းဆိုမှုများလည်း ပြုလုပ်ခဲ့ကြပါသည်။ ၎င်းတို့၏ ပညာရေး အစီအစဉ်အတွက် ရန်ပုံငွေ ပံ့ပိုးပေးရန် ရိုဟင်ဂျာများမှ တောင်းဆိုခဲ့ကြသော အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၁ သန်းသည် ၂၀၂၁ ခုနှစ်အတွင်း Meta မှ ရရှိခဲ့သော အမြတ်အစွန်း ၄၆.၇ ဘီလီယံ၏ ၀.၀၀၂% မျှသာ ရှိပါသည်။ ရိုဟင်ဂျာအသိုင်းအဝိုင်းထံမှ နောက်ဆုံးပေးပို့ခဲ့သော တောင်းဆိုချက်အား Meta က ၂၀၂၁ ခုနှစ် ဖေဖော်ဝါရီလ၌ “Facebook သည် ပရဟိတလုပ်ငန်းများတွင် တိုက်ရိုက် ပါဝင်ဆောင်ရွက်ခြင်းမပြုပါ” ဟူ၍ ငြင်းပယ်ခဲ့သည်။

Meta အနေဖြင့် ရိုဟင်ဂျာအသိုင်းအဝိုင်းများ၏ ပြန်လည်ကုစားမှု ရရှိရန် ကြိုးပမ်းချက်အား ပေးကမ်းစွန့်ကြဲရန် တောင်းဆိုမှုတစ်ခုအဖြစ် ဖော်ပြခြင်းသည် ကုမ္ပဏီအနေဖြင့် ၎င်း၏ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တာဝန်များအပေါ် အလွန်လွှဲမှားစွာ နားလည်သဘောပေါက်လျက်ရှိကြောင်း ဖော်ပြနေသည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ဖြစ်ပွားခဲ့သော ရခိုင် ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များမှ အသက်ရှင်ကျန်ရစ်သော ရိုဟင်ဂျာများသည် ဘင်္ဂလားဒေ့ရှ်နိုင်ငံ ကော့ဘဇားရှိ ဒုက္ခသည်စခန်းများတွင် အလွန်ချို့တဲ့စွာ နေထိုင်နေကြရဆဲဖြစ်ပြီး

တရားမျှတမှု နှင့် ပြန်လည်ကုစားပေးမှုတို့ ရရှိရန် ကြိုးပမ်းမှုသည် ၎င်းတို့အတွက် အခြေခံသဘောတရားတစ်ခုမျှသာမကဘဲ လက်တွေ့အရေးပေါ်လိုအပ်ချက်တစ်ခုလည်းဖြစ်ပါသည်။ ကုလသမဂ္ဂ၏ ဖော်ပြချက်အရ ၂၀၂၂ ခုနှစ်အတွင်း ရိုဟင်ဂျာများ၏ ပညာရေးဆိုင်ရာ လိုအပ်ချက်များမှာ စုစုပေါင်း အမေရိကန်ဒေါ်လာ ၇၀.၅ သန်းရှိပါသည်။ အဆိုပါ ပမာဏအနက် ၁.၆% မျှကိုသာ အမှန်တကယ် ရန်ပုံငွေပံ့ပိုးမှု ရရှိခဲ့ပါသည်။ ကော့ဘဇားရှိ ရိုဟင်ဂျာများအတွက် ပညာရေးဆိုင်ရာ အထောက်အပံ့အခြေအနေအား အသက် ၂၃ နှစ်အရွယ် ရိုဟင်ဂျာဒုက္ခသည်တစ်ဦးဖြစ်သူ Mohamed Junaid က အောက်ပါအတိုင်း ဝမ်းနည်းကြေကွဲစွာ ပြောပြခဲ့ပါသည်။

“မြန်မာနိုင်ငံမှာတုန်းက ကန့်သတ်ချက်တွေ အများကြီးရှိခဲ့ပေမယ့် အနည်းဆုံး ၁၀ တန်း အထိတော့ ကျောင်းတက်လို့ ရခဲ့သေးတယ်။ ဒါပေမယ့် ဒုက္ခသည်စခန်းတွေမှာတော့ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ကလေးတွေ ဘာမှလုပ်လို့မရဘူး။ တာပေါ်လင်စအောက်မှာ ကျွန်တော်တို့ရဲ့ ဘဝတွေကို ကုန်ဆုံးနေရတယ်။”

Mohamed Junaid, အသက် ၂၃ နှစ်အရွယ် ရိုဟင်ဂျာ ဒုက္ခသည်တစ်ဦး

၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် အကြမ်းဖက်မှုအတွင်း ၎င်းအနေဖြင့် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုမှ ပါဝင်ခဲ့ကြောင်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဝန်ခံထားသော်လည်း Meta သည် ထိခိုက်နစ်နာခဲ့သော ရိုဟင်ဂျာ အသိုင်းအဝိုင်းများအတွက် ထိရောက်သည့် ကုစားမှုတစ်ခုပေးအပ်ရန် ယနေ့အချိန်အထိ ပျက်ကွက်နေခဲ့သည်။ ပညာရေး စီမံကိန်းတစ်ခုအတွက် ရန်ပုံငွေပံ့ပိုးရန် ရိုဟင်ဂျာအသိုင်းအဝိုင်း၏ တောင်းဆိုမှုကို Meta မှ ငြင်းဆန်ခဲ့ပြီးနောက် ရိုဟင်ဂျာဒုက္ခသည်အဖွဲ့တစ်ဖွဲ့သည် Irish National Contact Point (NCP) မှတစ်ဆင့် ကုမ္ပဏီအား နိုင်ငံစုံအခြေစိုက် စီးပွားရေးလုပ်ငန်းများအတွက် OECD လမ်းညွှန်ချက်များနှင့်အညီ တိုင်ကြားခဲ့သည်။ အဆိုပါ တိုင်ကြားမှုအား ၂၀၂၂ ခုနှစ် ဇွန်လတွင် US NCP သို့ လွှဲပြောင်းခဲ့သည်။ ၂၀၂၂ ခုနှစ် စက်တင်ဘာလ ရောက်ရှိချိန်တွင် အဆိုပါ တိုင်ကြားမှုကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားဆဲဖြစ်ပါသည်။

ရိုဟင်ဂျာအသိုင်းအဝိုင်း၏ အနည်းငယ်မျှသော တောင်းဆိုမှုများသည် ကုမ္ပဏီ၏ အလွန်ကြီးမားသော အမြတ် အစွန်းများ၏ အမှုန်အမွှား ပမာဏမျှသာ ဖြစ်သည့်တိုင် Meta အနေဖြင့် ယနေ့အချိန်အထိ ထိခိုက်နစ်နာခဲ့သူ ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် နစ်နာကြေးပေးရန် ငြင်းဆန်နေမှုကို ကြည့်ခြင်းအားဖြင့် ဤကုမ္ပဏီသည် ၎င်း၏ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများ၏ လက်တွေ့အခြေအနေနှင့် လုံးလုံးလျားလျား အဆက်ပြတ်နေသည် ဟူသော အမြင်ကို ပိုမိုကြီးထွားစေခဲ့သည်။ Menlo Park ရှိ ၎င်း၏ ရုံးချုပ်နှင့်အဝေးတွင် Meta ၏ အကြောင်းအရာ များကို ပုံဖော်သည့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များသည် အမုန်းတရား၊ အကြမ်းဖက်မှု နှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုတို့ကို မီးလောင်ရာလေပင့်ဖြစ်စေပြီး ကမ္ဘာတစ်ဝန်းရှိ အထူးသဖြင့် ကမ္ဘာတောင်ပိုင်းဒေသရှိ

အများဆုံး ဖယ်ကျဉ်ခံ ထားရပြီး ဖိနှိပ်ခံထားရသော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများအပေါ် အချိုးမညီစွာ သက်ရောက်ခဲ့ပါသည်။

ဤအစီရင်ခံစာတွင် အသေးစိတ်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း လူ့အခွင့်အရေးများအပေါ် Meta ၏ ပြောင်ပြောင် တင်းတင်း လျစ်လျူရှုမှုသည် ရိုဟင်ဂျာများအတွက် အကြီးအကျယ် ထိခိုက်မှုဖြစ်စေခဲ့ကြောင်း သက်သေပြနေပါ သည်။ သို့သော်လည်း အဆိုပါ တွေ့ရှိချက်သည် ရိုဟင်ဂျာ အသက်ရှင်ကျန်ရစ်သူများနှင့်သာ သက်ဆိုင်သည် မဟုတ်ဘဲ Meta အနေဖြင့် ဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများတွင် ထပ်မံပါဝင်ပတ်သက်မိစေမည့် အန္တရာယ်ရှိကြောင်း သတိပေးချက်တစ်ခုဖြစ်သင့်ပါသည်။ Meta သည် အီသီယိုးပီးယားမှ အိန္ဒိယအထိ နှင့် ပဋိပက္ခနှင့် လူမျိုးရေးအကြမ်းဖက်မှုဒဏ်ခံရသော အခြားဒေသများတွင် လူ့အခွင့်အရေးအတွက် လက်တွေ့ အန္တရာယ်တစ်ခုဖြစ်ပါသည်။ ရိုဟင်ဂျာများနှင့် Meta ၏ သမိုင်းကြောင်းအတိုင်း အခြားနေရာများတွင် ထပ်မံ မဖြစ်ပွားစေရေးအတွက် အရေးတကြီး ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများကို ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် လုပ်ဆောင်ရန် လိုအပ်နေပါသည်။

သို့တိုင် Meta အနေဖြင့် အဆိုပါ ပြဿနာများကို တစ်ဦးတည်း ဖြေရှင်းနိုင်မည်ဟု ကောက်ချက်ချပါက မှားယွင်း မည်ဖြစ်ပါသည်။ Meta ၏ ကြောက်မက်ဖွယ်ကောင်းသော လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သက်ရောက်မှုများ၏ မူလ ဇစ်မြစ်သည် ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့်ကို ချိုးဖောက်သည့် စောင့်ကြည့်မှုများ နှင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် အပြုအမူများဆိုင်ရာ လက္ခဏာများကို မှတ်တမ်းတင်စိစစ်ခြင်းတွင် အခြေခံထားသည့် ကုမ္ပဏီ၏ လုပ်ငန်းပုံစံ အတွင်း အမြစ်တွယ်လျက်ရှိပြီး အဆိုပါ လုပ်ငန်းပုံစံကို အခြားသော နည်းပညာကုမ္ပဏီကြီးများတွင်လည်း အသုံးပြုလျက်ရှိကြပါသည်။ နည်းပညာကုမ္ပဏီကြီးများအနေဖြင့် အစိုးရ၏ ထိရောက်သည့် စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း များမရှိဘဲ အဆိုပါ ပြဿနာများကို ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် ဖြေရှင်းနိုင်စွမ်းမရှိကြောင်း သက်သေပြခဲ့ပြီးဖြစ်သည်။ အစိုးရများအနေဖြင့် နည်းပညာကဏ္ဍတစ်ဝန်းရှိ စောင့်ကြည့်မှုကို အခြေခံသော လုပ်ငန်းပုံစံများကို ထိန်းချုပ်ရန် ထိရောက်သည့် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းချက်များ ပြဋ္ဌာန်းအကောင်အထည်ဖော်ခြင်းဖြင့် လူ့အခွင့်အရေးများကို အကာအကွယ်ပေးရမည့် ၎င်းတို့၏ တာဝန်ဝတ္တရားများကို ကျေပွန်ရန် အရေးကြီးပါသည်။

ရိုဟင်ဂျာများ တွေ့ကြုံခံစားခဲ့ရသော ဆုံးရှုံးမှုများ၏ အတိုင်းအတာ အစစ်အမှန်မှာ မခန့်မှန်းနိုင်အောင် ကြီးမား သော်လည်း စနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှု နှင့် ထိရောက်သော ပြန်လည်ကုစားပေးမှုများမှာ နှေးကွေးလွန်း ပါသည်။ အသက် ၂၂ နှစ်အရွယ် Showkutara က Amnesty International အား အောက်ပါအတိုင်း ပြောကြားခဲ့ ပါသည်။

“Facebook အနေနဲ့
နစ်နာကြေးပေးကိုပေးရမယ်။ သူတို့မပေးမချင်း
ကျွန်မတို့အနေနဲ့ ကမ္ဘာပေါ်မှာရှိသမျှ
တရားရုံးတိုင်းကိုသွားမယ်။
ကျွန်မတို့ရဲ့ ရုန်းကန်ကြိုးစားမှုကို ဘယ်တော့မှ
လက်လျှော့မှာမဟုတ်ဘူး။”

အကြံပြုတင်ပြချက်များ

META သို့

ကုစားခြင်း

- အောက်ပါတို့ကို လုပ်ဆောင်ခြင်းအပါအဝင် ထိခိုက်နစ်နာခဲ့သည့် ရိုဟင်ဂျာ အသိုင်းအဝိုင်းအတွက် ထိထိရောက်ရောက် ကုစားပေးနိုင်ရန် အသက်ရှင်ကျန်ရစ်သူများ နှင့် ၎င်းတို့အား ပံ့ပိုးကူညီပေးနေသည့် အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ပါ။
  - ရုပ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ ထိခိုက်နစ်နာမှု၊ အလုပ်အကိုင်၊ ပညာရေး နှင့် လူမှုရေးဆိုင်ရာ အကျိုးခံစားခွင့်များအပါအဝင် အခွင့်အလမ်းများ ဆုံးရှုံးမှု၊ ဝင်ငွေအလားအလာများ ဆုံးရှုံးမှု နှင့် ခံယူချက်များ ထိခိုက်မှု အပါအဝင် ပစ္စည်းဥစ္စာပျက်စီးခြင်း နှင့် ဝင်ငွေများဆုံးရှုံးခြင်းတို့အပေါ် ဆန်းစစ်ချက်တစ်ခုတွင် အခြေခံ၍ ရိုဟင်ဂျာများအတွက် သင့်လျော်သည့် နစ်နာကြေး တွက်ချက်ပေးအပ်ခြင်း။
  - နစ်နာသူများအတွက် လိုအပ်သော ဥပဒေ၊ ဆေးဝါး နှင့် စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ စောင့်ရှောက်မှုများ ပေးအပ်ခြင်းဖြင့် ပြန်လည်ထူထောင်ရေးကို ပံ့ပိုးကူညီခြင်း။
  - လူ့အခွင့်အရေး ထိခိုက်စေမှုများတွင် Meta ၏ ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့မှု အတိုင်းအတာ အပြည့်အစုံကို လူသိရှင်ကြား ဝန်ခံခြင်း၊ နစ်နာသူများအတွက် တိုက်ရိုက်တောင်းပန်စာတစ်စောင် ထုတ်ပြန်ကာ Meta ၏ လုပ်ငန်းပုံစံကို ပြောင်းလဲရန် ကတိကဝတ်ပြုခြင်း နှင့် အခြားသော အခြေအနေများတွင် အလားတူ ထိခိုက်နစ်နာခဲ့သည့် လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများအတွက် ပြန်လည်ကုစားမှု ပေးအပ်ခြင်း။
- အမေရိကန်ပြည်ထောင်စုရှိ OECD NCP လုပ်ငန်းစဉ် နှင့် ဤတိုင်ကြားချက်မှ ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည့် အခြားသော လုပ်ငန်းစဉ်များတွင် အပြည့်အဝ ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ပြီး တိုင်ကြားချက်၌ ပါရှိသော ရိုဟင်ဂျာအသိုင်းအဝိုင်းမှ တောင်းဆိုထားသည့် ပညာရေးအစီအစဉ်အတွက် ရန်ပုံငွေ အပြည့်အဝ ပံ့ပိုးပေးပါ။

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တင်ကြိုလုံ့လစိုက်ထုတ်လေ့လာခြင်း

- အထူးသဖြင့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်စနစ်များ ရေးဆွဲခြင်း၊ အသုံးပြုခြင်းတို့နှင့်ပတ်သက်၍ Meta လူမှုကွန်ယက်၏ လုပ်ငန်းဆောင်ရွက်မှုအားလုံးတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သုံးသပ်ချက်များကို ထည့်သွင်းခြင်းဖြင့် အပါအဝင် Meta ၏ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ

ကြိုတင်လုံလစိုက်ထုတ်လေ့လာမှုနှင့်ပတ်သက်၍ ဘက်စုံ ပြန်လည်သုံးသပ်ခြင်း နှင့် အလုံးစုံ စစ်ဆေးခြင်းတို့ ပြုလုပ်ပါ။

- လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ကြိုတင်လုံလစိုက်ထုတ်လေ့လာမှု မူဝါဒများ နှင့် လုပ်ငန်းစဉ်များသည် Meta ၏ လုပ်ငန်းပုံစံကြောင့် လူ့အခွင့်အရေးအပေါ် လွှမ်းခြုံသော ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် သက်ရောက်မှုများကို ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းကြောင်း သေချာစေပြီး အန္တရာယ်ဖြစ်ပွားနိုင်ခြေများနှင့် သက်ရောက်မှုများအား မည်သို့ ခွဲခြားသတ်မှတ်၍ ကိုင်တွယ်ဖြေရှင်းကြောင်း ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိပါ။
- AI အင်ဂျင်နီယာများအတွက် လုပ်ငန်းပိုင်းဆိုင်ရာ စံချိန်စံနှုန်းများကို အသေးစိတ်ဖော်ပြပြီး အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များ၊ အခြားသော ထုတ်ကုန်များ နှင့် ဝန်ဆောင်မှုများအတွက် နည်းပညာဆိုင်ရာ ပုံစံရေးဆွဲမှုနှင့် လုပ်ငန်းဆောင်တာဆိုင်ရာ ရွေးချယ်မှုများအတွက် လမ်းညွှန်ချက်များအတွင်း လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ တာဝန်များကို ထည့်သွင်းပါ။
- ထုတ်ကုန် သို့မဟုတ် ဝန်ဆောင်မှုတစ်ခုကို အချောသတ်ခြင်း သို့မဟုတ် ဖြန့်ချိခြင်းတို့ မပြုလုပ်မီ အများပြည်သူနှင့် အဓိပ္ပာယ်ပြည့်ဝသော ဆွေးနွေးတိုင်ပင်ခြင်းများ နှင့် အရပ်ဘက်အဖွဲ့အစည်း၊ လူ့အခွင့်အရေးအတွက် ခုခံရပ်တည်သူများ နှင့် ဖယ်ကျဉ်ခံထားရသော သို့မဟုတ် ကိုယ်စားပြုမှု နည်းပါးနေသော လူမှုအသိုင်းအဝိုင်းများနှင့် ထိတွေ့ဆက်ဆံခြင်းတို့ ပါဝင်စေရန် နိုင်ငံတကာ ဈေးကွက်သစ်များအတွင်း လက်ရှိစနစ်များကို ဖြန့်ဖြူးခြင်းအပါအဝင် AI စနစ်သစ်များ ဖန်တီးခြင်း နှင့် အသုံးပြုခြင်းတို့နှင့်ပတ်သက်၍ လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အကျိုးသက်ရောက်မှု ဆန်းစစ်ချက်များ လုပ်ဆောင်ကြောင်း သေချာစေရန် ပြုလုပ်ပါ။
- အန္တရာယ်ဖြစ်ပွားနိုင်ခြေများ နှင့် ချိုးဖောက်မှုများအား နည်းပညာများ ဖန်တီးစဉ်ကာလအတွင်း၌ သာမကဘဲ အဆိုပါ နည်းပညာများ စတင်ဖြန့်ဝေပြီးသည့်အခါတွင်ပါ ခွဲခြားသတ်မှတ်နိုင်စေရေး အတွက် စနစ်သစ်များ နှင့် အစီအစဉ်သစ်များ ဖြန့်ဝေခြင်း နှင့် အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းတို့ ဆောင်ရွက်ပြီးသည့်အခါများတွင် အပါအဝင် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ် နည်းပညာများ၏ ဖြစ်စဉ်အဆင့်ဆင့် တစ်လျှောက် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ တင်ကြိုလုံလစိုက်ထုတ်လေ့လာမှုများကို စဉ်ဆက်မပြတ် ပုံမှန် ကြိုတင်ဆောင်ရွက်ပါ။

လုပ်ငန်းပုံစံ နှင့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များ

- ကိုယ်ရေးလုံခြုံမှုဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးကို လျော့ပါးစေပြီး လူ့အခွင့်အရေး အမျိုးမျိုးတို့ကို ခြိမ်းခြောက်သော ကိုယ်ရေးကိုယ်တာအချက်အလက်များအား ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့်ကို ချိုးဖောက်ရာရောက်သော နည်းလမ်းဖြင့် ရယူခြင်းကို ရပ်တန့်ပါ။

- ခြေရာခံမှုကို အခြေခံထားသော ကြော်ငြာများ အသုံးပြုသည့် အလေ့အထကို အဆုံးသတ်ပြီး အခြေအနေအလိုက် ကြော်ငြာခြင်းကဲ့သို့သော ထိခိုက်မှု ပိုမိုနည်းပါးစေသည့် အခြားရွေးချယ်စရာ လုပ်ငန်းပုံစံများကို အသုံးပြုပါ။
- လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ ကိုယ်ရေးလုံခြုံမှုကို အကာအကွယ်ပေးအပ်ရေးနှင့် ၎င်းတို့အား စစ်မှန်သည့် ရွေးချယ်ခွင့်နှင့် ထိန်းချုပ်ခွင့်တို့ ပေးအပ်ရေးအတွက် လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် အပြုအမူများဆိုင်ရာ လက္ခဏာများကို မှတ်တမ်းတင်စိစစ်ခြင်း ကင်းဝေးသော လူမှုကွန်ရက်မီဒီယာ ဂေဟစနစ်တစ်ခုသည် ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းတစ်ခုမျှသာမဟုတ်ဘဲ စံတစ်ခုဖြစ်သင့်ပါသည်။ ထို့ကြောင့် အွန်လိုင်းလူမှုကွန်ယက်များမှ အသုံးပြုသည့် အကြောင်းအရာများကို ပုံဖော်သော အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များအား ပုံသေအားဖြင့် လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာနှင့် အပြုအမူများဆိုင်ရာ လက္ခဏာများကို မှတ်တမ်းတင်စိစစ်ခြင်းတွင် အခြေခံထားခြင်း မပြုသင့်ဘဲ မပါဝင်ရန် ရွေးချယ်ခွင့်ပေးခြင်းအစား ပါဝင်ရန် ရွေးချယ်ခွင့်ပေးရမည်ဖြစ်ကာ ထိုသို့ ရွေးချယ်ခွင့်အား ရှင်းလင်းစွာ အသေးစိတ် ကြိုတင် အသိပေးထားပြီး လွတ်လပ်စွာ ပေးအပ်ထားရမည်ဖြစ်ပါသည်။
- ‘ထိတွေ့ပွတ်တိုက်မှုဆိုင်ရာ’ အစီအမံများအား အရေးပေါ် တုံ့ပြန်မှုတစ်ခုအဖြစ်မဟုတ်ဘဲ စံတစ်ခုအဖြစ် မိတ်ဆက်ကာ ‘ရိုးဖြောင့်မှုဆိုင်ရာ’ ရလဒ်များကို တိုးတက်စေသည်ဟူ၍ လေ့လာချက်များအရ သက်သေပြထားသည့် အစီအမံများ (ဥပမာ - ပြန်လည်မျှဝေခြင်း၊ သတင်းစကားများကို လက်ဆင့်ကမ်းပေးပို့ခြင်းနှင့် အဖွဲ့များ၏ အရွယ်အစားများနှင့်ပတ်သက်၍ ကန့်သတ်ချက်များ ထားရှိခြင်း) ကို ပေါင်းစပ်ထည့်သွင်းပါ။
- အကြောင်းအရာများကို ပုံဖော်သည့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များနှင့် အကြောင်းအရာများကို ထိန်းချုပ်သည့် အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များ အသုံးပြုခြင်းနှင့်ပတ်သက်၍ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုကို အပြည့်အဝ မြှင့်တင်ပြီး ၎င်းတို့၏ လည်ပတ်မှုသဘောတရားများကို အများပြည်သူတို့ ရှင်းလင်းစွာ နားလည်နိုင်သော အသုံးအနှုန်းများဖြင့် ရရှိနိုင်ကြောင်း သေချာစေရန် ပြုလုပ်ပါ။
- အယ်လ်ဂိုရစ်သမ် စနစ်များအား အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်သော သုတေသနပညာရှင်များ ဆန်းစစ်ရန်နှင့် ပြန်လည်သုံးသပ်ရန် ခွင့်ပြုပါ။
- Crowdtangle အား ရုပ်သိမ်းခြင်းမှ ရှောင်ကြဉ်ပြီး အဆိုပါ ကိရိယာအား အရပ်ဘက်လူမှုအဖွဲ့အစည်းများ၊ ပညာရှင်များနှင့် ဂျာနယ်လစ်များ လက်လှမ်းမီအသုံးချနိုင်မှုကို တိုးချဲ့ပါ။

ကမ္ဘာတောင်ပိုင်းသို့

- ကမ္ဘာတောင်ပိုင်းဒေသရှိ နိုင်ငံများကို အချိုးမညီမျှစွာ သက်ရောက်လျက်ရှိသည့် ရှိနေပြီးသား မညီမျှမှု များအား ဖြေရှင်းရေးကို အထူးအလေးပေးကာ ကမ္ဘာတစ်ဝန်းရှိ ဒေသန္တရဘာသာစကားပြောဆိုသော အရင်းအမြစ်များ ရယူခြင်းအတွက် သင့်လျော်သည့် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံမှု ပြုလုပ်ကြောင်း သေချာစေပါ။
- အကြောင်းအရာများအား ထိန်းချုပ်ရေး၊ မူဝါဒ နှင့် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့များအား ကမ္ဘာတစ်ဝန်း မှ အရင်းအမြစ်များရယူရေးနှင့်ပတ်သက်၍ စီရင်ပိုင်ခွင့်များအကြား တန်းတူညီမျှမှု နှင့် တသမတ် တည်းရှိမှုတို့ကို သေချာစေပါ။

အမေရိကန်ပြည်ထောင်စု နှင့် အိုင်ယာလန်တို့အပါအဝင် META ၏ မိခင်နိုင်ငံများ နှင့် EU ကဲ့သို့သော ဒေသဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများသို့

- ဝက်ဆိုက်အများအပြားရှိ အသုံးပြုမှုများကို ခြေရာခံခြင်း နှင့် အထိခိုက်မခံသော အချက်အလက်များ သို့မဟုတ် အခြားသော ကိုယ်ရေးကိုယ်တာ အချက်အလက်များကို အခြေခံကာ ခြေရာခံခြင်း တို့ကဲ့သို့သော ကိုယ်ပိုင်လွတ်လပ်ခွင့်ကို ချိုးဖောက်ရာရောက်သော နည်းလမ်းဖြင့် ခြေရာခံသည့် အလေ့အထများကို အခြေခံထားသော ပစ်မှတ်ထားကြော်ငြာခြင်းများအား တားမြစ်ပါ။
- လူမှုကွန်ယက်ကုမ္ပဏီများအနေဖြင့် ၎င်းတို့၏ ဝန်ဆောင်မှုများ လည်ပတ်ခြင်း နှင့် အသုံးပြုခြင်းတို့မှ ပေါ်ပေါက်လာသည့် လူ့အခွင့်အရေးများအပေါ် စနစ်ပိုင်းဆိုင်ရာ အန္တရာယ်ဖြစ်ပွားနိုင်ခြေများကို ဖြေရှင်းကြောင်း သေချာစေရမည့် တာဝန်များ ချမှတ်ထားရှိပါ။
- လူမှုကွန်ရက်ကုမ္ပဏီများ အပါအဝင် ကုမ္ပဏီများအား ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းလည်ပတ်မှုများ၊ ထုတ်ကုန် များ၊ ဝန်ဆောင်မှုများနှင့်တကွ ၎င်းတို့၏ လုပ်ငန်းဆိုင်ရာ ဆက်ဆံရေးများတွင် လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာ တင်ကြိုလုံ့လစိုက်ထုတ်လေ့လာမှုများ လုပ်ဆောင်ရန် နှင့် နိုင်ငံတကာ စံသတ်မှတ်ချက်များ နှင့်အညီ တင်ကြိုလုံ့လစိုက်ထုတ်လေ့လာမှုဆိုင်ရာ မူဝါဒများ နှင့် အလေ့အထများကို လူသိရှင်ကြား အစီရင်ခံတင်ပြရန် ဥပဒေပြဋ္ဌာန်းသတ်မှတ်ပါ။
- အွန်လိုင်းလူမှုကွန်ယက်များမှ အသုံးပြုသည့် အကြောင်းအရာများကို ပုံဖော်သော အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များအား လူပုဂ္ဂိုလ်များ၏ စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ နှင့် အပြုအမူများဆိုင်ရာ လက္ခဏာများကို မှတ်တမ်းတင်စိစစ်ခြင်း တွင် ပုံသေအားဖြင့် အခြေခံထားခြင်း မပြုသင့်ဘဲ မပါဝင်ရန် ရွေးချယ်ခွင့်ပေးခြင်းအစား ပါဝင်ရန် ရွေးချယ်ခွင့်ပေးရမည်ဖြစ်ကာ ထိုသို့ရွေးချယ်ခွင့်အား ရှင်းလင်းစွာ

အသေးစိတ် ကြိုတင်အသိပေး ထားပြီး လွတ်လပ်စွာ ပေးအပ်ထားကြောင်း သေချာစေရန် နည်းပညာကုမ္ပဏီများအား စည်းမျဉ်း ထိန်းကျောင်းပါ။

- နည်းပညာကဏ္ဍကို စည်းမျဉ်းထိန်းကျောင်းသည့် စည်းမျဉ်းများအပေါ် အမှီအခိုကင်းလွတ်လပ်စွာ ကြီးကြပ်ရေး၊ စောင့်ကြည့်ရေး နှင့် လိုက်နာစေရန်ဆောင်ရွက်ရေးတို့အတွက် အလုံအလောက် ရင်းနှီးမြှုပ်နှံကြောင်း သေချာစေရန် ပြုလုပ်ပါ။

**Amnesty International သည် လူ့အခွင့်အရေးအတွက်
အပြည်ပြည်ဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားမှုတစ်ခု ဖြစ်ပါသည်။
လူတစ်ဦးချင်းဆီ၏ တရားမျှတမှုမရှိခြင်းသည်
ကျွန်ုပ်တို့အားလုံးနှင့် သက်ဆိုင်သည်။**

CONTACT US

info@amnesty.org

+44 (0)20 7413 5500

JOIN THE CONVERSATION

www.facebook.com/AmnestyGlobal

@Amnesty

လူမှုကွန်ယက်ပေါ်မှ ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်မှု

Meta နှင့် ရိုဟင်ဂျာများအတွက် ပြန်လည်ကုစားမှု ရရှိပိုင်ခွင့်

၂၀၁၇ ခုနှစ် ဩဂုတ်လမှ စတင်ကာ မြန်မာလုံခြုံရေးတပ်ဖွဲ့များသည် ရခိုင်ပြည်နယ်မြောက်ပိုင်းရှိ ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် လူမျိုးတုံးသုတ်သင်ရေး စစ်ဆေးရေးတစ်ခုကို ပြုလုပ်ခဲ့ကြသည်။ ကုလသမဂ္ဂ၏ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ခုအရ အကြမ်းဖက်မှုတွင် ပါဝင်ခဲ့သော Facebook ၏ အခန်းကဏ္ဍသည် “အရေးပါခဲ့ကြောင်း” တွေ့ရှိခဲ့ရပါသည်။

ဤအစီရင်ခံစာသည် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ကြီးလေးသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများအတွင်း Meta (ယခင် Facebook) ၏ အခန်းကဏ္ဍများအပေါ် အတွင်းကျကျ စုံစမ်းစစ်ဆေးမှုတစ်ခုတွင် အခြေခံထားပါသည်။ ၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ကျူးလွန်ခဲ့သော ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သည့် လုပ်ရပ်များ မဖြစ်ပွားမီ လများ နှင့် နှစ်များ အတွင်း Facebook လူမှုကွန်ယက်တွင် မြန်မာနိုင်ငံရှိ ခါးသီးသော ရိုဟင်ဂျာဆန့်ကျင်ရေး အကြောင်းအရာများဖြင့် ပဲ့တင်ထပ်နေခဲ့သည်။ Meta ၏ အယ်လ်ဂိုရစ်သမ်များသည် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် အကြမ်းဖက်မှု၊ အမုန်းတရား နှင့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို နှိုးဆွလှုံ့ဆော်ပေးသော အကြောင်းအရာများကို ပျံ့နှံ့စေရန် အားပေးမြှင့်တင်ခဲ့ပြီး ကာလရှည်ကြာ ရှိလာခဲ့သည့် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုများကို မီးလောင်ရာ ဓာတ်ဆီလောင်းသကဲ့သို့ အစုလိုက်အပြုံလိုက် အကြမ်းဖက်မှု ဖြစ်ပွားနိုင်သည့် အန္တရာယ်ကို သိသိသာသာ တိုးပွားစေခဲ့သည်။

၂၀၁၇ ခုနှစ်တွင် ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် အကြမ်းဖက်မှုအတွင်း ၎င်းအနေဖြင့် အခန်းကဏ္ဍတစ်ခုမှ ပါဝင်ခဲ့ကြောင်း တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း ဝန်ခံထားသော်လည်း Meta သည် ထိခိုက်နစ်နာခဲ့သော ရိုဟင်ဂျာ အသိုင်းအဝိုင်းများအတွက် ထိရောက်သည့် ကုစားမှုတစ်ခုပေးအပ်ရန် ယနေ့အချိန်အထိ ပျက်ကွက်နေခဲ့သည်။ မည်သို့ပင် ဆိုစေကာမူ ရိုဟင်ဂျာများအပေါ် ကျူးလွန်ခဲ့သည့် ရက်စက်ကြမ်းကြုတ်သော လုပ်ရပ်များအတွင်း Meta ၏ အခန်းကဏ္ဍအပေါ် Amnesty International ၏ ဥပဒေကြောင်းအရ စနစ်တကျ စိစစ်လေ့လာမှုအရ Meta သည် ရိုဟင်ဂျာများ ခံစားခဲ့ကြရသည့် ဆိုးရွားသော လူ့အခွင့်အရေးချိုးဖောက်မှုများတွင် သိသိသာသာ ပါဝင်ပတ်သက်ခဲ့ပြီး အသက်ရှင်ကျန်ရစ်သူများအတွက် ထိရောက်သည့် ကုစားမှုတစ်ခုပေးအပ်ရမည့် တာဝန်ရှိပါသည်။

